

Motion till riksdagen 2020/21:2955

av Solveig Zander m.fl. (C)

Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av tidiga avstämningsmöten och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka försäkringsläkarnas roll i sjukskrivningsprocessen och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att processen från sjukskrivning till arbete måste tydliggöras mellan alla inblandade parter och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att genomföra den parlamentariska socialförsäkringsutredningens förslag om e-inkomst och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över sjukförsäkringen så att den bättre möter företagares förutsättningar och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att höja åldersgränsen för när företagare kan ändra antalet karensdagar och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av tydliga åtgärder för att möjliggöra för personer med funktionsnedsättning att driva företag och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över sjuk- och aktivitetsersättningen så att fler får hjälp att komma i arbete och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ersättning vid daglig verksamhet måste bli mer enhetlig och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tydliggöra myndigheternas samverkansuppdrag inom ramen för samordningsförbunden och tillkännager detta för regeringen.

11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förbättra förutsättningarna för människor med sjukförsäkring att bryta sitt utanförskap och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att genussäkra arbetsskadeförsäkringen och tillkännager detta för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att instifta ett arbetsmedicinskt råd inom arbetsskadeförsäkringen och tillkännager detta för regeringen.
14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över ersättningen i fall då det är svårt att säkerställa att en skada beror på arbetsplatsen och tillkännager detta för regeringen.
15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förstärka informationen kring förebyggande arbetsskadeförsäkring och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Socialförsäkringssystemen är en av statens största utgiftsposter och samtidigt en av de mest centrala delarna av välfärdsstatens uppgifter. Att dessa system fungerar är en grundläggande förutsättning för att upprätthålla ett fungerande samhällskontrakt.

Sjukförsäkringen

Det är när vi drabbas av ohälsa som samhället behövs som allra mest. För någon som måste ägna all sin energi till återhämtning kan det vara helt oöverstigligt att ta rätta kontakter för att kunna återgå i arbete. Det är i sammanhang som dessa som staten måste vara aktiv och som allra starkast. Tyvärr är det långt ifrån alltid så. Det svenska sjukförsäkringssystemet är synnerligen omfattande, komplext och oöverskådligt. Många människor vittnar om hur man har blivit runtskickad mellan olika system och instanser och att man upplever att ingen ser en. Detta är ovärdigt en modern välfärdsstat och Centerpartiet vill därför se omfattande reformer av sjukförsäkringssystemet.

Redan i den parlamentariska socialförsäkringsutredningens slutbetänkande (Mer trygghet och bättre försäkring, SOU 2015:21) föreslogs en stor mängd reformer. Det skulle bidra till en tydligare och mer förutsägbar försäkring för väldigt många. Alla partier utom Vänsterpartiet stod bakom betänkandet varför det har funnits en naturlig förväntan att dessa skulle implementeras. Centerpartiet har återkommande efterfrågat initiativ från regeringen, men de har tillsatt utredningar som inte givit några märkbara förbättringar.

Centerpartiet vill se en sammanhållen sjukförsäkringsprocess med den enskilda människan i centrum. Försäkringen är en omställningsförsäkring som måste inledas så fort det är möjligt för att så snart det går medverka till återgång i arbete. Det är viktigt att ansvarsfördelningen är tydlig och att alla inblandade parter är medvetna om sina skyldigheter och genomför dem samtidigt som alla ska se till helheten.

Sjukskrivningsprocessen

Ett allvarligt problem för sjukskrivnings- och rehabiliteringsprocessen är att den tenderar att komma igång väldigt sent. Uppdrag att granska Försäkringskassans tillämpning av utredningsskyldigheten enligt 110 kap. 13 § socialförsäkringsbalken i vissa fall, har presenterats i två betänkanden från utredningen En trygg sjukförsäkring med människan i centrum: ”En begriplig och trygg sjukförsäkring med plats för rehabilitering” (SOU 2020:6) samt ”En sjukförsäkring anpassad efter individen” (SOU 2020:26). Det framgår att beslutsmotiveringen för avslag inte är tillräckligt transparent. Dessutom kan man läsa att de avstämningsmöten som Försäkringskassan i sitt samordningsuppdrag ska ha med den sjukskrivnes arbetsgivare dröjer i snitt 400 dagar för kvinnor och 392 dagar för män efter första sjukskrivningsdagen. Därefter dröjer det ännu en tid innan åtgärder kan påbörjas. Det är inte rimligt! Forskning har visat att sjukskrivningar längre än 1 månad markant försämrar möjligheten att återgå i arbete. Tidiga bedömningar och kontakter med den sjukskrivne, Försäkringskassan, arbetsgivare och sjukskrivande läkare är centrala för att den sjukskrivne ska behålla kontakten med arbetsmarknaden.

Utredningens mest omdiskuterade förslag har rört en uppluckring av rehabiliteringskedjan, innebärandes att försämra stödet för prövning av en sjukskrivens arbetsförmåga mot andra jobb på arbetsmarknaden.

Centerpartiet menar att detta är en helt felaktig slutledning och leder fokus bort från kärnan. Vi anser att rehabiliteringskedjan är en mycket viktig förutsättning för att sjukförsäkringen ska fungera som det är tänkt. Problemet är inte att den sjukskrivnes arbetsförmåga löpande prövas, problemet är att individen allt för sällan får det stöd som krävs för att återfå arbetsförmågan. Det är där reformkraften bör läggas.

Sjukskrivningstiderna behöver kortas, idag är det vanligt att den första sjukskrivningen är 30 dagar. Vi vill se en rekommendation om en kortare första sjukskrivningstid – förslagsvis en vecka, vi vill också se fler deltids- än heltidssjukskrivningar. Dessutom behövs flexibel återgång i arbete inte som nu enbart 25, 50, 75 eller 100 procent. Det måste vara möjligt att t ex arbeta heldag måndag och onsdag d v s återgå på 16 procent.

Ersättning för arbetsresor kan göra att en sjukskriven person kan komma tillbaks tidigare eller helt undvika frånvaro från jobbet. En undersökning från Inspektionen för socialförsäkringen, i december 2017, visar dock att ersättningen används i liten utsträckning och betydligt oftare av personer med högre inkomster.

Försäkringsläkaren, vid Försäkringskassan, måste få en tydligare uppgift. I dag är det handläggaren vid Försäkringskassan som fattar beslut. Läkaren som är kunnig inom medicin måste kunna vara delaktig inte minst i samtalen och överläggningar mellan sjukskrivande läkare och Försäkringskassans läkare.

Enligt en rapport från Inspektionen för sjukförsäkringen 2017 framgår att kontakten mellan Försäkringskassan och den sjukskrivande läkaren tar för lång tid. Försäkringskassan har samordningsansvar mellan den sjukskrivne, vården, och arbetsgivaren. Arbetsgivaren har ansvar för den sjukskrivnes återgång i arbete men får inte ta del av sjukintyget utan dennes medgivande. Försäkringskassan kan inte kräva medicinsk rehabilitering av hälso- och sjukvården för de hanterar och prioriterar i sitt ansvarsområde. Arbetsförmedlingen ska samverka med Försäkringskassan och den sjukskrivne om omställning, men enligt en rapport från Riksrevisionen nekar Arbetsförmedlingen ofta till inställningsmöten. Processen från sjukskrivning till arbete måste tydliggöras mellan alla inblandade parter.

I Riksrevisionens rapport, ”Vägen till arbete efter nekad sjukpenning” (RIR 2020:12) framgår att de flesta som nekas sjukpenning under pågående sjukskrivning återgår till sitt tidigare arbete men ofta bara på deltid. Många är åter sjukskrivna efter 9–15 månader. Riksrevisionen efterlyser åtgärder för att underlätta återgång i arbete. Med hänvisning till ovanstående finns anledning att se vad mer som kan göras.

För dem som har svårt att återgå i arbete eller står långt ifrån arbetsmarknaden finns Samordningsförbunden – Finsam som måste nyttjas mer. I Mörbylånga kommun finns ett framgångsrikt arbete mellan kommunen och Samordningsförbundet, ”Innergården”, som bygger på grön arbetslivsinriktad rehabilitering/naturbaserad rehabilitering. ”Supported employment” där handledarna vägleder och följer individen hela vägen ut i arbetslivet, är ett annat viktigt inslag. Social samvaro, friskvård, coachning, stöd och vägledning är verktyg för att nå en bättre hälsa och inriktning mot arbetslivet. Deltagarna har möjlighet att via insatsen få arbetsträning, extern praktik och att genomföra studiebesök på arbetsplatser och skolor.

Det finns internationella studier av grön rehabilitering som tyder på att rehabiliteringsformen kan vara likvärdig med andra metoder. Det är dock viktigt att specificera grön rehabilitering med tydliga kriterier och innehåll. Med Alnarpmetoden arbetar välutbildade sjukvårdskunniga terapeuter såsom arbetsterapeuter, sjukgymnaster och personer med psykosociala kompetenser. Centerpartiet menar att dessa metoder är intressanta och bör följas upp ytterligare. Detta förslag utvecklas närmare i motionen ”En stärkt folkhälsa från barndom till ålderdom”.

Företagande och trygghetsförsäkring

För en småföretagare kan en tids sjukfrånvaro få svåra konsekvenser. Att vara förhindrad att producera de varor eller tjänster som man lovat att leverera eller att tvingas boka av ett säljmöte riskerar att skada ens möjligheter på lång sikt. Till detta ska läggas den administrativa börda och den osäkerhet som drabbar företagaren vad gäller möjligheterna att få ersättning från sjukförsäkringen. Särskilt för den som är enskild företagare kan det vara svårt för att inte säga omöjligt, att förutse hur ens sjuklönegrundande inkomst kommer bedömas.

Centerpartiet driver på för en markant minskad administrativ börda för företagen bland annat i och med Socialförsäkringsutredningens förslag gällande e-inkomst. Förslaget innebär att allt som är skattegrundande ska inrapporteras månadsvis till Skattemyndigheten genom ett system som myndigheten utvecklar. Denna inkomst ska sedan ligga till grund för SGI. Därmed blir det tydligt och överskådligt vilken ersättning man kan förvänta sig om man blir sjuk.

Ytterligare ett exempel på att enskilda företagare hamnar i kläm i socialförsäkringsystemen kan vara om företagaren har använt sig av periodiseringsfonder för att balansera sitt resultat över tid. Dessa inkomster räknas då inte in i SGI, sjukpenninggrundande inkomst, vare sig när den avsätts eller när den återförs och beskattas. En företagare som blir sjuk det år hen har återfört medel från periodiseringsfonden kan då få avslag på sjukpenning trots att en inkomst beskattats. Vi menar att sjukförsäkringen behöver ses över för att bättre möta företagares förutsättningar.

Socialförsäkringsutredningens förslag till förbättringar för företagare och uppdragstagare innefattar bättre ekonomiskt skydd under uppbyggnadsskedet och främjar både företagande och jämställdhet och bör därför införas omgående. E-inkomst som grund för sjukpenning ger företagaren en tydlig sjukpenning, vilket hade varit till nytta inte

minst då covid-19 gjorde många företagare oroliga för sin ekonomi. Det är hög tid att införa förändrade regler för karens och sjuklön i syfte att uppnå en större enhetlighet mellan olika företagsformer. Oavsett företagsform är det viktigt att veta vad som händer om företagaren blir sjuk och inte kan arbeta.

Dessutom är det oklart vilken typ av rehabilitering i form av stegvis återgång i arbete som finns tillgänglig för företagare. Här behövs dels tydligare regler och tillämpning gällande partiell sjukskrivning och rehabilitering för företagare, dels snabb, lättillgänglig och webbaserad information och stöd till företagare samt utvecklade e-tjänster.

Företagare arbetar allt längre upp i åren. De måste känna trygghet i yrkeslivets förlängning och det behöver förändras när man får ändra till färre karensdagar. Nu är det 55 år som gäller och det måste följa livsutvecklingen och gälla till 60 år.

För personer med funktionsnedsättning är det i dag näst intill omöjligt att starta och driva företag. Ett sätt att kunna försörja sig själv och att bryta ett utanförskap kan vara att kunna förverkliga sina drömmar. Det måste också gälla personer med funktionsnedsättning. Man ska inte vara rädd för att förlora sin aktivitetsersättning om man startar företag, eller att inte kunna få de basala behoven av färdtjänst och anpassad arbetsplats. Det behövs tydliga åtgärder för att möjliggöra för personer med funktionsnedsättning att driva företag.

Aktivitetsersättning

Dagens sjuk- och aktivitetsersättning har stora problem och människor hamnar i utanförskap. Sjuk- och aktivitetsersättningen behöver ses över. Allt fler unga är så pass sjuka att de inte kan arbeta. Sjukfrånvaron fortsätter att öka. Både antalet sjukfall och längden på sjukfallen stiger. Och de sjuka får inte hjälp att komma åter i arbete.

Många av dem klarar inte av att studera på heltid, men om de studerar på deltid försvinner rätten till hela ersättningen vilket skapar inlåsnings effekter och passivitet. För Centerpartiet är det viktigt att inte bara ersättningen betalas ut korrekt utan även att förebygga och öka andelen som kommer i arbete och således aldrig ens behöver uppbara ersättning. Den som har sjuk- eller aktivitetsersättning tjänar inte heller på att söka arbete eftersom inkomsten, även om man får bostadstillägg, kan minska med en fjärdedel om man skriver in sig vid Arbetsförmedlingen.

Andelen med aktivitetsersättning för nedsatt arbetsförmåga beviljades i nästan lika stor utsträckning förra året som året innan. Fler av dessa har rätt till daglig verksamhet via LSS. Den ersättning man då får betalas av kommunen som också bestämmer vilken summa som gäller. Det skiljer rejält mellan kommunerna hur mycket som betalas ut. När det gäller lönesättning för övrigt i landet är det parterna som sätter nivån, i syfte att ge rättvisa löner. Vi i Centerpartiet menar att ersättning vid daglig verksamhet måste bli mer enhetlig i landets kommuner.

Dessutom är det viktigt att man kontinuerligt ges möjlighet att komma ut på den reguljära arbetsmarknaden. Samverkan mellan Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen måste stärkas så man får pröva enligt Samordningsförbundens resurser. Samordningen fungerar ytterst olika i landet och den viktiga uppgift som förbunden har måste ges större möjligheter. Alla de fyra ingående förbunden behöver tydliga regelverk för samordning, då det är en ytterst viktig del att kunna återgå i arbete efter lång sjukskrivning eller vid funktionsnedsättning.

Människor som lever med en funktionsnedsättning och har sjukersättning måste få bättre förutsättningar för att bryta sitt utanförskap. Deras situation kan förändras och därför menar Centerpartiet att det måste vara möjligt att våga testa att arbeta utan att förlora sin ersättning. Arbetet ska kunna vara på heltid, deltid eller enstaka dagar, för längre eller kortare perioder.

Trygghetssystemen och studier

Många väljer att vidareutbilda sig idag vid t.ex. karriärväxling. Då händer det lätt att studiestödet tar slut om t.ex. en längre utbildning genomförts tidigare.

Centerpartiet vill att möjligheten ses över för studenter att vara deltidssjukskrivna i varierande grad, att kunna behålla studiemedlet på deltid och då godkännas av Försäkringskassan. Studenthälsans och sjukvårdens ansvar för studenters rehabilitering behöver utredas samt utbildningsanordnarens rehabiliteringsansvar förtydligas.

Centerpartiet anser att eftersom vi idag lever i en dynamisk värld och människor väljer att utbilda sig vidare på högskolenivå så bör möjligheterna ses över att i dessa fall göra SGI överhoppningsbar.

Arbetskadeförsäkringen

Inom arbetskadeförsäkringen finns osakliga skillnader mellan kvinnors och mäns beviljandegrad. Män får lättare ersättning vid arbetskada än vad kvinnor får. Kvinnor får sämre utredningar än män, vilket i sin tur beror på att kunskapen om sambanden mellan arbetet och de skador och sjukdomar som uppstår är sämre för typiskt kvinnliga yrken än för typiskt manliga yrken. Centerpartiet tycker att arbetskadeförsäkringen ska genussäkras så att både kvinnor och män får ett bra skydd.

Ett bedömningsstöd, framtaget av Socialstyrelsen, skulle ge en rättvisande bedömning av arbetsjukdomar. Instiftande av ett arbetsmedicinskt råd skulle kunna utveckla bedömningsstödet och bistå Försäkringskassan med yttranden och identifiera kunskapsluckor. Kunskapssammanställning och inrättande av en permanent funktion för utvärdering av forskning skulle ha som uppgift att sammanställa arbetsmiljö- och arbetskadestatistik. För det kan inte vara rimligt att antalet som fått egenlivränta har minskat med 67 procent mellan åren 2004 till 2018, enligt Försäkringskassans rapport. Arbetskadeersättningen var 2004 11 miljarder kronor och 2018 3 miljarder och en myndighet skulle årligen ha ansvar att presentera en rapport om det. Dessa minskningar av arbetskadestatistiken är orimlig då det är betydligt fler som arbetar i dag än 2004. Dessutom måste osakliga skillnader i beviljandegrad mellan kvinnor och män förebyggas. Drivkraften hos arbetsgivare skulle förstärkas då man årligen skulle visa en uppföljning av arbetskadador och dålig arbetsmiljö på bransch- och företagsnivå.

I många fall är det svårt att fastställa om det är en arbetskada eller beroende på arbetsmiljön som sjukdomen uppstår. I de fall det inte kan garanteras att det är arbetsplatsen som skadan beror på skulle den sjukskrivna istället få en engångssumma. Om den anställda till exempel varit sjukskriven i ett år och sedan kommer tillbaka, har den anställda inte fått lön och inte heller varit med i lönerevisionen. Centerpartiet vill att möjligheten att få en engångssumma istället ska ses över som alternativ i de fall det inte kan garanteras att det är arbetsplatsen som skadan beror på.

Förebyggande arbetsskadesjukpenningen är en möjlighet som ytterst få känner till. Mer information om det skulle sannolikt medföra färre heltidssjukskrivningar. Det i sin tur skulle bidra till att fler hade kontakt med arbetsplatsen vilket skulle göra att det blir enklare att snabbare återgå i heltid. Information om den förebyggande ersättningen behöver verkligen uppmärksammas.

Solveig Zander (C)

Jonny Cato (C)

Martina Johansson (C)

Johanna Jönsson (C)